

THAI AUSPICIOUS ANIMALS IN OF IDEAL SYMBOLS BELIEFS THE CREATION OF CONTEMPORARY THAI PAINTINGS ภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติตามความเชื่อ สู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย

Jirawat Kannok^{1*}

จิรวัดน์ การนอก^{1*}

Abstract

Background and Objectives: Auspicious animals in Thai culture serve as vital symbols bridging belief and art, reflecting the interconnection among, humanity, nature, and spirituality. Images of auspicious creatures such as the Naga, Hongsa (swan), Garuda, tiger, and elephant have long appeared in Thai art as representations of sacredness and auspiciousness. This creative research aims to: 1) study Thai auspicious animal imagery as ideological symbols of belief and their auspicious meanings, and 2) apply this understanding to the creation of contemporary Thai paintings, with the goal of disseminating the works at both national and international levels.

Methods: This research draws inspiration from mythical animals from Thai literature and the Himavanta forest, which symbolize virtues, success, and natural balance. The creative process integrates lines, colors, shapes, and textures to convey emotional depth, imagination, and the symbolic meanings of auspicious animals in a semi-abstract contemporary Thai painting style.

Key Findings: The study revealed that Thai auspicious animals carry specific symbolic meanings: Naga represents fertility and protection; Garuda conveys power and prestige; the elephant symbolizes stability and greatness; the fish signifies prosperity and fortune; the tiger embodies courage; and Hangsa represents purity and grace. The artworks employed gold, red, and blue tones to express power, auspiciousness, and sacredness. The final works successfully communicate the emotional and symbolic essence of these animals within a modern context while preserving traditional Thai aesthetic values.

Implications of the Study: This research demonstrates the potential of connecting traditional beliefs with contemporary artistic expression. It opens new dimensions in communicating Thai cultural values in global contexts and contributes to the preservation and revitalization of traditional wisdom through creative means that resonate with modern audiences.

Conclusions and Future Study: The study confirms that imagery of Thai auspicious animals serve as a rich source of inspiration for contemporary Thai painting, offering a clear reflection of Thai identity while promoting both cultural and spiritual values. Future research could expand into other art forms, including sculpture, mixed media, and digital art, as well as explore applications in commercial design and public spaces. Such directions would help ensure that these traditional symbols remain vibrant and meaningful in today's evolving society.

Research Article

Received: 4 October 2024

Revised: 23 December 2024

Accepted: 22 January 2025

** Corresponding author*

email: jirawat.ka@ssru.ac.th

How to cite:

Kannok, J. (2025). Thai auspicious animals in ideal symbolic beliefs toward the creation of contemporary Thai paintings. *Fine Arts Journal: Srinakharinwirot University*, 29(2), 143-162

Keywords: Thai Auspicious Animals; Symbols of Religious Ideals; Contemporary Thai Painting

คำสำคัญ: สัตว์มงคลของไทย;
รูปสัญลักษณ์อุดมคติทางความ
เชื่อ; จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

¹ Faculty of Fine and Applied Arts, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

¹ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: สัตว์มงคลในวัฒนธรรมไทยถือเป็นสื่อกลางระหว่างความเชื่อกับศิลปะ ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และจิตวิญญาณ ภาพสัตว์มงคล เช่น พญานาค หงส์ ครุฑ เสือ และช้าง ปรากฏในงานศิลปะไทยมาอย่างยาวนานในฐานะสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์และสิริมงคล งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติทางความเชื่อและความหมายที่เป็นสิริมงคล และ 2) นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ตลอดจนเผยแพร่ผลงานดังกล่าวในระดับชาติและนานาชาติ

วิธีการศึกษา: การวิจัยครั้งนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากสัตว์ในวรรณคดีและสัตว์ในป่าหิมพานต์ ซึ่งสะท้อนถึงความดีงาม ความสำเร็จ และความสมดุลของธรรมชาติ ผสมผสานการใช้เส้น สี รูปทรง และพื้นผิว เพื่อแสดงอารมณ์ จินตนาการ และความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสัตว์มงคล

ผลการศึกษาที่สำคัญ: จากการศึกษา พบว่า สัตว์มงคลไทย เช่น พญานาค สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์และการปกป้องภัย ครุฑแสดงถึงอำนาจและเกียรติยศ ช้างแสดงถึงความมั่นคงและความยิ่งใหญ่ ปลาแทนโชคลาภและความอุดมสมบูรณ์ เสือสะท้อนถึงความกล้าหาญ ส่วนหงส์แสดงถึงความบริสุทธิ์และสง่างาม การสร้างสรรค์ผลงานใช้สีทอง สีแดง และสีน้ำเงิน เพื่อสื่อถึงพลังสิริมงคล และความศักดิ์สิทธิ์ ผลงานที่สร้างขึ้นสามารถถ่ายทอดอารมณ์และความหมายของสัตว์มงคลในบริบทใหม่ที่ร่วมสมัย โดยยังคงรักษาความงามแบบดั้งเดิม

นัยสำคัญของการศึกษา: งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเชื่อมโยงความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับมุมมองศิลปะร่วมสมัย ช่วยเปิดมิติใหม่ในการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยในระดับสากล อีกทั้งยังสนับสนุนการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่สามารถเข้าถึงผู้ชมในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลและแนวทางการศึกษาในอนาคต: งานวิจัยนี้ยืนยันว่าภาพสัตว์มงคลของไทยสามารถเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทยอย่างชัดเจน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมคุณค่าเชิงวัฒนธรรม ในอนาคตควรมีการขยายผลการศึกษาไปยังสื่อศิลปะรูปแบบอื่น รวมถึงการประยุกต์ใช้ในการออกแบบเชิงพาณิชย์และพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้สัญลักษณ์ของสัตว์มงคลไทยยังคงมีชีวิตชีวาและตอบโจทย์สังคมสมัยใหม่ต่อไป

1. บทนำ

ความเชื่อในการนับถือธรรมชาติเป็นหนึ่งในรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน โดยสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมผ่านแนวคิดทางจิตวิญญาณและศิลปกรรม ความเชื่อนี้ได้รับการถ่ายทอดผ่านรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่การบูชาสัตว์ ศิลปะภาพเขียน ไปจนถึงการสร้างสัญลักษณ์เชิงศิลปกรรม เช่น สัตว์มงคลที่ปรากฏทั้งในวัด บ้านเรือน และพื้นที่สาธารณะ รูปสัตว์มงคลเหล่านี้ไม่เพียงแสดงถึงความเป็นสิริมงคลและความศรัทธาในสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของความเชื่อไทยที่มีความลึกซึ้งและซับซ้อน

ในปัจจุบัน แม้ความเชื่อดั้งเดิมบางส่วนจะจางหายไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ภาพสัตว์มงคลยังคงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เสริมกำลังใจ และส่งเสริมพลังบวกในชีวิต ทั้งในรูปแบบการตกแต่งบ้านที่เน้นหลักฮวงจุ้ย หรือในเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความหมายทางวัฒนธรรม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และปภาณี ฐิติวัฒนา, 2526, น. 101) ภาพสัตว์มงคลเหล่านี้ได้กลายเป็นแหล่งแรงบันดาลใจสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย และยังคงเป็นพื้นที่สำรวจเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักวิจัยและศิลปินที่มุ่งเน้นการขยายความหมายและความสำคัญของภาพสัตว์มงคลในบริบทวัฒนธรรมไทย พร้อมทั้งเสนอแนวทางการศึกษาวิจัยเชิงสร้างสรรค์เพื่อเปิดมิติใหม่ของความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์เหล่านี้ในแง่มุมที่หลากหลาย ทั้งด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม และสังคม (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2539, น. 71)

ในแวดวงศิลปะร่วมสมัย การประยุกต์ใช้สัญลักษณ์สัตว์มงคลได้รับการตีความและถ่ายทอดผ่านมุมมองที่หลากหลายและน่าสนใจ ศิลปินได้หยิบยกร่องประกอบอันโดดเด่นของสัตว์มงคล อาทิ เกล็ดพญานาค ที่เปล่งประกายวิจิตร หรือปีกอันทรงพลังของครุฑ มาถ่ายทอดผ่านงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภาพเขียน ประติมากรรม และสื่อดิจิทัล เพื่อสื่อสารถึงพลังด้านบวก ความหวัง และสายสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การตีความสัญลักษณ์เหล่านี้ในบริบทร่วมสมัยได้เปิดมิติใหม่ที่น่าสนใจ ภาพพญานาคที่เคยเป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ได้นำมาสื่อความหมายใหม่ในฐานะผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ขณะที่ครุฑผู้ทรงพลังแห่งท้องนาได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมในสังคม และภาพช้างซึ่งเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองก็ถูกนำเสนอในบริบทของการอนุรักษ์สัตว์ป่าที่กำลังเผชิญภัยคุกคาม การตีความใหม่เหล่านี้ช่วยให้สัญลักษณ์โบราณยังคงมีชีวิตชีวาและสื่อสารกับผู้คนร่วมสมัยได้อย่างมีพลัง

ในด้านเทคนิคการสร้างสรรค์ ศิลปินได้ผสมผสานวิธีการที่หลากหลาย โดยเฉพาะเทคนิคจิตรกรรมที่ถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกผ่านจินตนาการในรูปแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ด้วยเทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ แสดงออกผ่านการใช้เส้น สี รูปร่าง รูปทรง และพื้นผิวจนเกิดมิติในงานจิตรกรรม (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2557, น. 69)

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2544, น. 17) กล่าวว่า ในวัฒนธรรมไทย สัตว์มงคลนับเป็นสื่อสัญลักษณ์อันทรงพลังที่หลอมรวมความเชื่อและภูมิปัญญาอันล้ำค่าผ่านกาลเวลา การนำเสนอเรื่องราวผ่านภาพสัตว์มงคลจึงเป็นวิธีการสื่อสารที่แยบยลและมีความหมายลึกซึ้ง ในแง่ของการสร้างความตระหนักรู้ ภาพสัตว์มงคลทำหน้าที่เหมือนสะพานเชื่อมระหว่างอดีตและปัจจุบัน ถ่ายทอดประเด็นทางสังคมที่สำคัญผ่านรูปลักษณ์อันงดงาม ไม่ว่าจะเป็นการปลุกจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม หรือการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม สัตว์มงคลแต่ละตัวล้วนแฝงไว้ด้วยคติสอนใจและความหมายอันลึกซึ้ง

ในด้านการเสริมสร้างอัตลักษณ์ ผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสัตว์มงคลได้หลอมรวมมิติของความ เป็นไทยกับความร่วมมือเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน แสดงให้เห็นถึงพลวัตของวัฒนธรรมไทยที่สามารถปรับตัวและเติบโตในบริบทของโลกสมัยใหม่ ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาแก่นแท้ของความเชื่อและคุณค่าดั้งเดิมไว้ได้อย่างงดงาม

สำหรับมิติด้านจิตวิญญาณ ภาพสัตว์มงคลมีบทบาทสำคัญในการสร้างพลังบวกให้กับพื้นที่และจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นในศูนย์สุขภาพที่ต้องการบรรยากาศแห่งการเยียวยา วัดวาอารามที่ต้องการความสงบ ศักดิ์สิทธิ์ หรือพื้นที่สร้างสรรค์ที่ต้องการกระตุ้นแรงบันดาลใจ ภาพสัตว์มงคลล้วนมีส่วนในการเสริมสร้างบรรยากาศและความรู้สึกที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี ด้วยคุณค่าอันหลากหลายเหล่านี้ การสื่อสารผ่านภาพสัตว์มงคลจึงไม่เพียงเป็นการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคมและจรรโลงจิตใจของผู้คนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สัตว์มงคลในวัฒนธรรมไทยมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางระหว่างโลกทางกายภาพและโลกแห่งจิตวิญญาณ โดยแต่ละชนิดมีความหมายเชิงสัญลักษณ์เฉพาะตัว ดังนี้ พญานาคเป็นสัตว์มงคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในวัฒนธรรมไทย เป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์และการปกป้องคุ้มครอง ในคติความเชื่อ (กิตติ วัฒนสมมาตร, 2547, น. 30) พญานาคมีความเชื่อมโยงกับน้ำและความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน อีกทั้งยังเป็นผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนาและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ครุฑเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจและความแข็งแกร่ง มีความเชื่อมโยงกับเทพเจ้าในศาสนาฮินดู การปรากฏของครุฑในงานศิลปกรรมไทยสื่อถึงการปกป้องคุ้มครองและความยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสถาบันพระมหากษัตริย์

ช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย แสดงถึงความสง่างาม ความมั่นคง และพลกำลัง นอกจากนี้ ช้างยังมีบทบาทสำคัญในพระราชพิธีต่าง ๆ และเป็นสัญลักษณ์แห่งพระราชอำนาจ (อาหมัดอัลซารี มูเก็ม, 2559, น. 92)

ในปัจจุบัน การนำเสนอภาพสัตว์มงคลได้ถูกตีความและสร้างสรรค์ใหม่ผ่านมุมมองร่วมสมัย ศิลปินและนักออกแบบได้นำเอาความหมายดั้งเดิมมาผสมผสานกับแนวคิดและเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อสื่อสารประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมที่ร่วมสมัย การสร้างสรรค์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของความเชื่อและคุณค่าดั้งเดิมในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง สัตว์มงคลในวัฒนธรรมไทยจึงไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบทางศิลปะ แต่ยังเป็นส่วนสำคัญในการสืบทอดความเชื่อและคุณค่าทางวัฒนธรรม การศึกษาและทำความเข้าใจความหมายของสัตว์มงคลเหล่านี้จะช่วยให้เราเข้าถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม และตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น (วิยะดา ทองมิตร, 2522, น. 57)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติทางความเชื่อ และความหมายแห่งสิริมงคล เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย

2.2 เพื่อเผยแพร่ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่นำเสนอภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติทางความเชื่อ สู่เวทีศิลปกรรมระดับชาติและนานาชาติ

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่อง “ภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติทางความเชื่อ” มุ่งศึกษาการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องการเสริมดวงชะตาตามหลักฮวงจุ้ยกับสัตว์มงคลในรูปแบบสัตว์ป่าหิมพานต์ของไทย โดยนำเสนอผ่านงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ซึ่งมีขอบเขตของการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหา ศึกษาที่มาและแรงบันดาลใจของภาพสัตว์มงคลไทยจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ วรรณคดี ศาสนา วิถีชีวิตพื้นบ้าน และภาพจิตรกรรมฝาผนัง นำมาวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสัตว์มงคลในฐานะตัวแทนของความเชื่อและค่านิยมทางวัฒนธรรมไทย ศึกษาองค์ประกอบสำคัญของสัตว์มงคลแต่ละชนิด ทั้งรูปลักษณ์ สีขน และบริบททางวัฒนธรรม เพื่อการสื่อความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.2 ด้านรูปแบบ สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัย โดยผสมผสานแนวคิดดั้งเดิมเข้ากับการนำเสนอที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อสะท้อนเอกลักษณ์ไทยในบริบทศิลปะร่วมสมัยอย่างกลมกลืน

3.3 ด้านเทคนิค ใช้สีอะคริลิกบนผ้าใบเป็นเทคนิคหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการแสดงอารมณ์ จินตนาการ และความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสัตว์มงคลได้อย่างทรงพลัง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพสัตว์มงคลของไทย พร้อมทั้งเก็บข้อมูลภาคสนามจริงตามลำดับขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

จากหนังสือ บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสัตว์มงคลของไทย สัตว์ในวรรณคดี และสัตว์ในป่าหิมพานต์

4.1.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภาพสัตว์มงคลของไทยตามความเชื่อที่มีความหมายเป็นสิริมงคล สัตว์มงคลในวัฒนธรรมไทยถือเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทยที่ผูกพันกับธรรมชาติและศาสนาอย่างยาวนาน สัตว์เหล่านี้มิได้เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตธรรมดา แต่ยังเปี่ยมด้วยความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นสิริมงคลในชีวิต (เศรษฐมนตร์ กาญจนกุล, 2551, น. 89)

1) หงส์ เป็นสัญลักษณ์แห่งความสง่างาม ความบริสุทธิ์ และความมีเกียรติ ความเชื่อนี้สะท้อนผ่านภาพจิตรกรรมและประติมากรรมในวัดไทยที่แสดงหงส์ในอิริยาบถงดงาม มักปรากฏในงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธีหรือวัฒนธรรมชั้นสูง

2) **ม้า** เป็นตัวแทนของความรวดเร็ว ความก้าวหน้า และความสำเร็จในชีวิต คนไทยในอดีตมักเชื่อว่าม้าเป็นพาหนะของความเจริญรุ่งเรือง ปรากฏในนิทานพื้นบ้านและตำนานต่าง ๆ เช่น “ม้าพระอินทร์” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความช่วยเหลือจากเทพเจ้า

3) **เสือ** สื่อถึงอำนาจ ความกล้าหาญ และความมั่นคง เสือมักปรากฏในงานศิลปะและวรรณคดีไทยในฐานะสัตว์ที่ได้รับการเคารพและเกรงขาม บางครั้งยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของผู้นำที่มีอำนาจ

4) **สิงโต** แสดงถึงความแข็งแกร่งและความเป็นผู้นำในสังคมไทย โดยเฉพาะในงานสถาปัตยกรรม เช่น รูปสิงโตเฝ้าประตูวัดหรือสถานที่สำคัญ เชื่อกันว่าสิงโตมีพลังปกป้องคุ้มครองผู้คนและปัดเป่าภัยอันตราย

5) **ปลา** ในความเชื่อของคนไทยเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์และโชคลาภ

6) **ช้าง** สัตว์คู่บ้านคู่เมืองของไทย ถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นมงคล ความยิ่งใหญ่ และความมั่นคง ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน และภาพจิตรกรรมฝาผนัง อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในพระราชพิธีและพิธีกรรมต่าง ๆ

สัตว์มงคลแต่ละชนิดล้วนแฝงด้วยความหมายและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง การศึกษาภาพสัตว์มงคลไทยจึงเป็นการสะท้อนมุมมอง ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (ส.พลายน้อย, 2552, น. 42)

4.1.2 ศึกษาข้อมูลผลงานจากสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ในยุคปัจจุบันการตกแต่งบ้านหรือสถานที่ทำงานด้วยภาพหรือรูปปั้นที่มีความหมายเป็นมงคลได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากผู้คนให้ความสำคัญกับการเสริมดวงชะตาและสร้างพลังบวกให้กับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม การเสริมโชคผ่านการจัดแต่งบ้านตามหลักฮวงจุ้ยจึงเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตที่ต้องการความมั่นคงและสมดุล

4.1.3 ศึกษารูปแบบผลงานของศิลปินที่มุ่งเน้นเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัตว์ป่าหิมพานต์ (ยิ้ม ปันทยางกูร, 2525, น. 45) ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจำนวน 4 ชิ้น ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า แล้วทำการร่างภาพด้วยเทคนิคเฉพาะตน กระบวนการนี้ถือเป็นส่วนสำคัญของการสร้างสรรค์ผลงาน เพราะเทคนิคที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับรูปแบบธรรมชาติจริง โดยเป็นการสร้างพื้นผิว (Texture) ให้เกิดร่องรอยและรายละเอียดบนพื้นผิว ประกอบกับการใช้จินตนาการประยุกต์จากรูปแบบดั้งเดิม เพื่อนำไปสู่ความแปลกใหม่ในผลงาน

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การสร้างภาพร่างและการทดลองเทคนิค

ประกอบด้วยการสร้างภาพร่างเบื้องต้นและการทดลองเทคนิคสเก็ตช์และสีสเปรย์บนผ้าใบ เพื่อศึกษาพื้นผิวและการจัดวางองค์ประกอบให้เหมาะสมในการสร้างสรรค์ภาพจริง

4.2.1 สร้างภาพร่างเบื้องต้นเพื่อกำหนดองค์ประกอบหลักของภาพ รวมถึงรูปร่างและรูปทรงต่าง ๆ

4.2.2 ทดลองเทคนิคการสร้างพื้นผิว เช่น การใช้แปรงขนาดต่าง ๆ การใช้สีสเปรย์ผสมน้ำ และการผสมสีเพื่อหาสีที่เหมาะสมกับภาพ

4.2.3 จัดวางองค์ประกอบของภาพให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความสมดุลและสร้างความลึกซึ้งในมิติของภาพ

4.2.4 ประเมินผลและปรับปรุง โดยพิจารณาผลการทดลองเทคนิคและการจัดวางองค์ประกอบ รวมทั้งปรับปรุงภาพร่างและเทคนิคตามผลการประเมิน เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการสร้างสรรค์ภาพจริง

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการสร้างเทคนิค (Texture) สีอะคริลิกและสีสเปรย์บนผ้าใบ
(จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการเก็บรายละเอียด
(จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)

4.3 ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลและนำเสนอผลงานไปจัดแสดงทั้งหมด 4 ขั้น

การสร้างสรรคผลงานทั้ง 4 ขั้นเป็นการทดลองศึกษาค้นคว้าเทคนิคการสร้างพื้นผิว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความชำนาญในการควบคุมวัสดุ โดยเทคนิควิธีการนำเสนอจะต้องสอดคล้องกับรูปแบบและเนื้อหา แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และพัฒนาต่อยอดผลงานต่อไป

4.3.1 กำหนดแนวคิดหลัก (Concept Development)

- 1) ศึกษาหรือเลือกสัตว์มงคลที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในด้านวัฒนธรรม ศาสนา หรือความเชื่อ เช่น มังกร ปลา พญานาค ฯลฯ
- 2) ทำความเข้าใจความหมาย ความสำคัญ และคุณสมบัติเฉพาะของสัตว์มงคลแต่ละชนิดในบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมไทย จีน หรืออินเดีย ฯ

4.3.2 รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน (Data Collection)

- 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ หนังสือ ตำรานาน ความเชื่อ และวัฒนธรรม
- 2) สืบค้นภาพหรืองานศิลปะดั้งเดิม เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม หรือศิลปะพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับสัตว์มงคล

4.3.3 วิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

- 1) เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของการตีความสัตว์มิ่งคลในแต่ละบริบท เช่น การวาดลวดลายในงานจิตรกรรมฝาผนัง หรือการประดับลายบนเครื่องปั้นดินเผา
- 2) วิเคราะห์รูปทรง (Form) และองค์ประกอบทางศิลปะ เช่น เส้น สี และพื้นผิวของงานศิลปะดั้งเดิม

4.3.4 ออกแบบแนวทางการสร้างสรรค์ (Design Exploration)

- 1) วางแผนผสมผสานเอกลักษณ์ของสัตว์มิ่งคลเข้ากับเทคนิคทางจิตรกรรมและสื่อเทคโนโลยี เพื่อบูรณาการในการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย

4.3.5 พัฒนารูปแบบงานศิลปะ (Artistic Development)

- 1) ทดลองสร้างงานต้นแบบ (Prototype) โดยใช้วัสดุและเทคนิคทางทัศนศิลป์ เช่น สีอะคริลิก สีสเปรย์ ลายเส้น และการสร้างพื้นผิว (Texture)
- 2) ประยุกต์ลวดลายและสร้างลายจากการสั่นไหวของเทคนิค โดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติหรือลวดลายศิลปะโบราณ

4.3.6 สรุปผลและพัฒนา (Finalization and Iteration)

- 1) นำผลการทดลองมาปรับปรุงและพัฒนาเป็นผลงานจริงทั้ง 4 ชิ้น
- 2) สร้างความกลมกลืนระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับมิติศิลปะใหม่ เพื่อสื่อถึงความหมายและความงามในบริบทร่วมสมัย

4.3.7 จัดแสดงและเผยแพร่ (Exhibition and Presentation)

- 1) จัดแสดงผลงานพร้อมคำอธิบายแนวคิดและแรงบันดาลใจ
 - 2) เผยแพร่ผลงานผ่านช่องทางที่เหมาะสม เช่น นิทรรศการ หรืองานแสดงศิลปะ
- กระบวนการทั้งหมดนี้ช่วยให้การสร้างสรรค์ผลงานชุด “สัตว์มิ่งคล” มีความเป็นระบบ สื่อความหมายได้อย่างทรงพลัง และสะท้อนจิตวิญญาณแห่งความคิดสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

5. ประโยชน์ของการวิจัย

5.1 ได้ศึกษาภาพสัตว์มิ่งคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติทางความเชื่อ และความหมายแห่งสิริมงคล เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ซึ่งช่วยเสริมองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมไทยและการตีความเชิงวัฒนธรรมในบริบทปัจจุบัน

5.2 ได้นำเสนอผลงานโดยการเผยแพร่บทความลงในวารสารวิชาการ และจัดนิทรรศการแสดงผลงานสร้างสรรค์ทั้ง 4 ชิ้นในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้พบเห็นให้ตระหนักถึงคุณค่า และเข้าใจในสุนทรียะของศิลปะไทยอย่างลึกซึ้ง

5.3 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นต้นแบบในการต่อยอดงานสร้างสรรค์ในแขนงศิลปะอื่น ๆ เช่น การออกแบบเชิงพาณิชย์ การจัดนิทรรศการศิลปะ หรือการบูรณาการในหลักสูตรศิลปกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทยในมิติร่วมสมัย

6. ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน “สัตว์มงคลของไทย” ที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย พบว่ามีการผสมผสานแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ที่น่าสนใจ โดยผู้สร้างสรรค์ได้นำความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับสัตว์มงคลไทยมาผสานกับหลักความเชื่อเรื่องการเสริมดวงชะตาตามหลักฮวงจุ้ย ผ่านการตีความและนำเสนอในรูปแบบศิลปะร่วมสมัย ผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทย และนำไปสู่การเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมในระดับชาติและนานาชาติ ดังนี้

กระบวนการสร้างสรรค์เริ่มต้นจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียด ทั้งจากเอกสาร ตำรา และการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจถึงรากเหง้าของความเชื่อและรูปแบบการนำเสนอดั้งเดิม จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นภาพร่าง โดยมีการจัดวางองค์ประกอบอย่างสมดุลผสมผสานระหว่างรูปทรงและพื้นที่ว่าง โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของภาพในชุดผลงานทั้งหมด

ในด้านเทคนิคและรูปแบบ ผู้สร้างสรรค์ได้ทดลองสร้างพื้นผิวและจัดวางองค์ประกอบที่แตกต่างกัน เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำเสนอ มีการพัฒนาทดลองที่ผสมผสานความเป็นไทยเข้ากับความร่วมมือได้อย่างลงตัว ทำให้ผลงานมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและสามารถสื่อสารกับผู้ชมในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณค่าสำคัญของผลงานชุดนี้อยู่ที่การสืบสานและต่อยอดศิลปะไทยในรูปแบบใหม่ ซึ่งยังคงรักษาแก่นของความเชื่อและคุณค่าดั้งเดิมไว้ ขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาให้ร่วมสมัยและเข้าถึงผู้ชมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ผลงานได้รับการเผยแพร่ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ สะท้อนศักยภาพในการพัฒนาศิลปะไทยให้ก้าวไกลสู่ระดับสากล โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยไว้อย่างงดงาม

การสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้จึงมิได้เป็นเพียงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาต่อยอดสู่งานศิลปะร่วมสมัยที่มีคุณค่า สามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมไทยให้กับคนรุ่นใหม่ได้อย่างลึกซึ้ง

ทั้งนี้ การเปรียบเทียบลวดลายภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติตามความเชื่อสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยและการวิเคราะห์ผลงาน สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การพัฒนาภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติตามความเชื่อสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย และการวิเคราะห์ผลงาน ชื่อผลงาน “ปลาอานนท์”
(จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567)

ลวดลายดั้งเดิม	ผลงานสร้างสรรค์สัตว์มงคลของไทย
 ภาพที่ 3 คัดลอกจิตรกรรมฝาผนัง (Sketch) ชื่องาน: ปลาอานนท์ ขนาด: 30 × 20 เซนติเมตร เทคนิค: สีฝุ่นบนผ้าใบ (จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)	 ภาพที่ 4 ผลงานสร้างสรรค์ภาพสัตว์มงคลของไทย ชื่องาน: สัญลักษณ์มงคล 2 ขนาด: 50 × 40 เซนติเมตร เทคนิค: สีอะคริลิกและสีสเปรย์บนผ้าใบ (จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)

จากภาพที่ 4 เป็นผลงานที่ได้จัดแสดงในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและแสดงนิทรรศการผลงานศิลปกรรมคณาจารย์ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) ในเครือราชภัฏ “อัตลักษณ์ศิลป์ถิ่นไทย” ครั้งที่ 6 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 25-26 สิงหาคม 2563 ณ สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้นำแรงบันดาลใจจากลวดลายปลาอานนท์มาพัฒนาในรูปแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัย โดยผู้สร้างสรรค์เลือกใช้เทคนิคสีอะคริลิกและสีสเปรย์ เพื่อสร้างพื้นผิว (Texture) และมีมิติความลึกที่สื่อถึงพลังแห่งสายน้ำและชีวิตในโลกธรรมชาติ

การวิเคราะห์ผลงานพบว่า ผลงาน “ปลาอานนท์” ในรูปแบบจิตรกรรมไทยประเพณีดั้งเดิม ได้รับการตีความใหม่ในลักษณะร่วมสมัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาลวดลายที่สะท้อนการสร้างสรรค์พื้นผิวใหม่ ซึ่งแตกต่างจากลวดลายแบบเดิมในแง่ของความหลากหลายของรูปทรงและองค์ประกอบ ผู้สร้างสรรค์สามารถปรับเปลี่ยนรูปร่างของพื้นผิวได้อย่างอิสระ พร้อมสอดแทรกสัตว์วรรณคดีและสัตว์ในป่าหิมพานต์เข้าสู่โครงสร้างของภาพ เพื่อเพิ่มมิติและความลึกซึ้งให้กับงาน

การออกแบบดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อพัฒนารูปแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่สะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ โดยผนวกความเป็นไทยดั้งเดิมกับจินตนาการในโลกสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน ผลลัพธ์ที่ได้จึงไม่เพียงสะท้อนความงามของศิลปะไทยเท่านั้น แต่ยังเปิดพื้นที่ให้เกิดการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่มีพลังและร่วมสมัย

ตารางที่ 2 การพัฒนาภาพสัตรว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติตามความเชื่อสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย และการวิเคราะห์ผลงาน ชื่อผลงาน “ยักษ์”
(จิรวัดน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567)

ลวดลายดั้งเดิม	ผลงานสร้างสรรค์สัตรว์มงคลของไทย
	
ภาพที่ 5 ภาพร่าง (Sketch) ชื่องาน: ยักษ์ ขนาด: 30 x 20 เซนติเมตร เทคนิค: ดินสอไขบนกระดาษ (จิรวัดน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)	ภาพที่ 6 ผลงานสร้างสรรค์ภาพสัตรว์มงคลของไทย ชื่องาน: สัณฐะมงคล 2 ขนาด: 50 x 40 เซนติเมตร เทคนิค: สีอะคริลิกและสีสเปรย์บนผ้าใบ (จิรวัดน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)

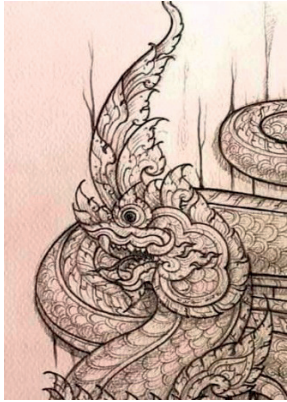
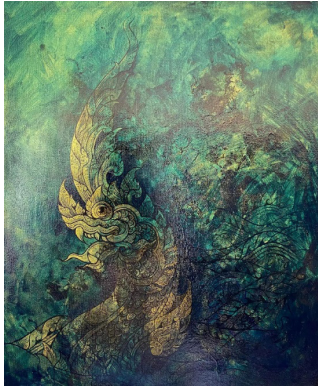
จากภาพที่ 6 เป็นผลงานที่ได้จัดแสดงในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและแสดงนิทรรศการ “อัตลักษณ์ศิลป์ถิ่นไทย” ครั้งที่ 7 วันที่ 23 กรกฎาคม 2564 ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในรูปแบบออนไลน์และผ่านระบบ Zoom Cloud Meetings

ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้พัฒนาภาพยักษ์ในมิติใหม่ โดยผสมผสานเทคนิคจิตรกรรมไทย ประเพณีกับเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวและมิติทางอารมณ์ในผลงาน โดยเลือกใช้เทคนิคสีอะคริลิกและสีสเปรย์ที่สามารถสร้างน้ำหนักแสง-เงาได้หลากหลายและละเอียดอ่อน

การวิเคราะห์ผลงานพบว่า ผลงาน “ยักษ์” นำเสนอภาพสัตว์มงคลในรูปแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัย โดยแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความเป็นไทยประเพณีกับเทคนิคสมัยใหม่ ภาพแสดงส่วนหัวของยักษ์ซึ่งปรากฏเป็นเงาดำทางด้านซ้ายของผืนผ้าใบ ละเอียดย่นด้วยชั้นสีเทาที่ค่อย ๆ งามความเข้มลงเพื่อสร้างความโดดเด่นและมีมิติความลึก

ผู้สร้างสรรค์ใช้เทคนิคสีสเปรย์ผสมน้ำเพื่อให้เกิดความรู้สึกของการเคลื่อนไหวในภาพ ส่วนลวดลายไทยที่ปรากฏได้รับการตัดทอนให้เรียบง่ายขึ้น แต่ยังคงความประณีตและเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้อย่างชัดเจน ผลงานชิ้นนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาศิลปะไทยสู่ความร่วมมือ โดยยังคงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและสุนทรียภาพของความเป็นไทยไว้ได้อย่างงดงาม

ตารางที่ 3 การพัฒนาภาพสัตว์มงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติตามความเชื่อสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย และการวิเคราะห์ผลงาน ชื่อผลงาน “พญานาค” (จิรวัดน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567)

ลวดลายดั้งเดิม	ผลงานสร้างสรรค์สัตว์มงคลของไทย
 ภาพที่ 7 ภาพร่าง (Sketch) ชื่องาน: พญานาค 1 ขนาด: 30 × 20 เซนติเมตร เทคนิค: ปากกา Pigma บนกระดาษ (จิรวัดน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)	 ภาพที่ 8 ผลงานสร้างสรรค์ภาพสัตว์มงคลของไทย ชื่องาน: สัตว์มงคล 2 ขนาด: 50 × 40 เซนติเมตร เทคนิค: สีอะคริลิกและสีสเปรย์บนผ้าใบ (จิรวัดน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลวดลายดั้งเดิม	ผลงานสร้างสรรค์สัตว์มงคลของไทย
 ภาพที่ 9 ภาพร่าง (Sketch) ชื่องาน: พญานาค 2 ขนาด: 30 × 20 เซนติเมตร เทคนิค: สีอะคริลิกบนผ้าใบ (จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)	

จากภาพที่ 8 เป็นผลงานที่ได้จัดแสดงในโครงการอบรมเสวนาและแสดงนิทรรศการผลงาน “อัตลักษณ์ศิลป์ถิ่นไทย” ครั้งที่ 9 ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) ในเครือราชภัฏ ระหว่างวันที่ 4-31 สิงหาคม 2566 ณ ห้องประชุมครุพัฒน์ คณะครุศาสตร์ และหอศิลป์ศรีวิชัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

การสร้างสรรค์ผลงานชุด “พญานาค” ใช้เทคนิคสีอะคริลิกและสีสเปรย์ เพื่อสร้างความเคลื่อนไหวและบรรยากาศของพลังจากธรรมชาติ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นการถ่ายทอดความงามของเส้นสายและพลังแห่งจิตวิญญาณ ผ่านการจัดวางองค์ประกอบที่เปิดกว้างและอิสระ

การวิเคราะห์ผลงานพบว่า พญานาคในจิตรกรรมไทยดั้งเดิมเป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการพัฒนารูปแบบลวดลายของผลงานชิ้นนี้ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ผสมผสานเทคนิคการสร้างพื้นผิวและการใช้สีแปร่งอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดอารมณ์ของการเคลื่อนไหว อันเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปทรงและรูปร่างของลวดลายดังกล่าว

การจัดวางองค์ประกอบของภาพได้ผนวกเข้ากับจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สะท้อนถึงความร่วมสมัยที่ยังคงเชื่อมโยงกับรากฐานของศิลปะไทย ผลลัพธ์ที่ได้คือผลงานซึ่งสามารถสื่อถึงพลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และความงามเชิงสัญลักษณ์ของพญานาคในมิติใหม่ที่ร่วมสมัย แต่ยังคงกลิ่นอายดั้งเดิมไว้อย่างงดงาม

ตารางที่ 4 การพัฒนาภาพสัตรีมงคลของไทยในรูปแบบสัญลักษณ์อุดมคติตามความเชื่อสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย และการวิเคราะห์ผลงาน ชื่อผลงาน “คำมงคล” (จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567)

ลวดลายดั้งเดิม	ผลงานสร้างสรรค์สัตรีมงคลของไทย
 ภาพที่ 10 คำมงคล ร้านสิริมงคล กรอบคำมงคล (luckytoyou, 2009)	 ภาพที่ 11 ผลงานสร้างสรรค์ภาพคำมงคลของไทย ชื่องาน: คำมงคล ขนาด: 50 × 25 เซนติเมตร เทคนิค: สีอะคริลิกและสีสเปรย์บนผ้าใบ (จิรวัฒน์ การนอก, ประเทศไทย, 2567, ภาพวาดส่วนตัว)

จากภาพที่ 11 เป็นผลงานที่ได้จัดแสดงในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและนิทรรศการการสร้างสรรค์นานาชาติทางทัศนศิลป์ การออกแบบ และสถาปัตยกรรม ระหว่างวันที่ 7-10 กุมภาพันธ์ 2567 ณ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

การสร้างสรรค์ผลงานนี้เป็นการนำแนวคิดจากคำมงคลในจิตรกรรมไทยมาประยุกต์เป็นแนวทางพัฒนาลวดลาย โดยใช้เทคนิคการสร้างพื้นผิว (Texture) เป็นตัวกำหนดรูปร่างและรูปทรงขององค์ประกอบภาพ การจัดวางภาพมีการผสมผสานกับการสอดแทรกสัตว์วรรณคดีและสัตว์ในป่าหิมพานต์ เพื่อให้เกิดความหมายเชิงสัญลักษณ์และความงามทางศิลป์ในรูปแบบใหม่

การวิเคราะห์ผลงานพบว่า แนวคิดหลักของผลงาน “คำมงคล” คือการแปรความหมายของตัวอักษรและคำศักดิ์สิทธิ์ในศิลปะไทยให้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังบวกในบริบทศิลปะร่วมสมัย ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้เทคนิคการสร้างพื้นผิวเพื่อสร้างพลังของรูปทรงและลักษณะการเคลื่อนไหวภายในภาพ รวมถึงการจัดวางองค์ประกอบที่ผสมผสานระหว่างอักษรไทยกับภาพสัตว์มงคลและสัตว์ในป่าหิมพานต์

การออกแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบูรณาการแนวคิดเชิงวัฒนธรรมเข้ากับเทคนิคทางทัศนศิลป์สมัยใหม่ ผลงานจึงมีความโดดเด่นทั้งในด้านสัญลักษณ์และสุนทรียะ สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของผู้สร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสื่อถึงความงามของภาษาไทยและความเชื่อดั้งเดิมที่ถูกนำมาพัฒนาในแนวทางร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน

7. การสรุปผลและการอภิปรายผล

การศึกษานี้แสดงถึงการผสมผสานศาสตร์และศิลป์ระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของไทยและแนวทางศิลปะร่วมสมัย โดยเน้นการนำความเชื่อเรื่องสัตว์มงคลตามหลักฮวงจุ้ยและสัตว์ในวรรณคดีไทยมาตีความใหม่ผ่านมุมมองเชิงศิลปะ ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาารูปแบบงานจิตรกรรมที่ผสมผสานระหว่างรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทยและแนวคิดร่วมสมัย

ผลงานสะท้อนการสืบสานและต่อยอดมรดกทางศิลปะไทยให้ร่วมสมัย ทั้งในเชิงเทคนิคและเชิงความหมาย โดยยังคงรักษาแก่นสำคัญของความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างกลมกลืน ในด้านกระบวนการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ทดลองและพัฒนาวิธีการสร้างพื้นผิวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมถึงการใช้เทคนิคที่ผสมผสานระหว่างความบังเอิญและการควบคุมของเทคนิคการสร้างสรรค์ ผ่านการซ้อนทับของรูปทรง เทคนิคสีน้ำมันบนผ้า และการใช้สีสเปรย์บนผ้า แสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างอดีตและปัจจุบัน

ผลงานทั้งหมดไม่เพียงแสดงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ แต่ยังแฝงความหมายเชิงกู่โลบายที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาตนเองและการดำรงไว้ซึ่งความเชื่อ ทั้งนี้ผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าวยังตอบสนองต่อประโยชน์เชิงใช้สอย ทั้งในด้านการตกแต่งพื้นที่และการเสริมดวงชะตา พร้อมทั้งสร้างเอกลักษณ์ใหม่ในงานศิลปะร่วมสมัยที่สามารถรักษามิติทางวัฒนธรรมได้อย่างดีงาม

การศึกษานี้จึงสะท้อนถึงพลวัตของศิลปะไทยที่มีศักยภาพในการเติบโตและปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย ขณะเดียวกันยังเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์ที่สามารถตอบสนองทั้งความเชื่อ ความงาม และการใช้งานได้อย่างลงตัว

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ด้านการศึกษาและตีความสัญลักษณ์ การนำภาพสัตว์มงคลของไทยมาสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยนั้น แม้จะเป็นการต่อยอดที่มีคุณค่า แต่ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาความหมายดั้งเดิมของสัตว์มงคลแต่ละชนิดอย่างละเอียด โดยศึกษาจากเอกสารชั้นต้น การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง เพื่อให้การตีความและการนำเสนอสัญลักษณ์ในผลงานมีความถูกต้องและเหมาะสมตามคติความเชื่อดั้งเดิม

8.2 ด้านการพัฒนารูปแบบและเทคนิค ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบศิลปะอย่างเป็นระบบ ทั้งในแง่ของทัศนธาตุ การจัดวางองค์ประกอบ และเทคนิควิธีการ โดยทดลองลดทอนรูปทรงและปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อค้นหาแนวทางการสร้างสรรค์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ยังคงสามารถสื่อสารเรื่องราวและความหมายของสัตว์มงคลได้อย่างชัดเจน การพัฒนาในลักษณะนี้จะนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ทางศิลปะที่มีรากฐานจากศิลปะไทยประเพณี

8.3 ด้านการควบคุมเทคนิคการสร้างสรรค การใช้เทคนิคผสมระหว่างสีสเปรย์และน้ำในการสร้างสรรค์ผลงาน ควรมีการวางแผนและทดลองอย่างเป็นระบบ โดยทำการทดลองเทคนิคในหลากหลายรูปแบบและบันทึกผลอย่างละเอียด เช่น การพัฒนาวิธีการควบคุมการไหลตัวของสีและน้ำ การกำหนดขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนเพื่อลดความเสี่ยงในการสร้างสรรค์ และการจัดทำแบบร่างและแผนการทำงานที่รัดกุมก่อนลงมือสร้างสรรค์ผลงานจริง

ข้อเสนอแนะเหล่านี้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของงานวิจัยทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบ และเทคนิควิธีการ เพื่อให้ผลงานมีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมและการพัฒนาสู่ความร่วมสมัย

9. รายการอ้างอิง

- กิตติ วัฒนสมหาตม์. (2547). *สัตว์มงคล เครื่องราง ของขลัง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์ บุ๊คส์.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. (2544). *สัตว์มงคล*. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.
- ยัม ปิณฑยางกูร. (2525). *สมุดภาพสัตว์หิมพานต์จากสมุดไทยดำของหอสมุดแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- วิยะดา ทองมิตร. (2522). *จิตรกรรมแบบสากล สกูลช่างขรัวอินโข่ง*. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- เศรษฐมนันต์ กาญจนกุล. (2551). *เส้นสายลายไทย เจือก กินรี มักกะลิผล*. กรุงเทพมหานคร: เศรษฐศิลป์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, และปภาณี จิตติวัฒนา. (2526). *ศาสนาและความเชื่อในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ เจริญวงศ์. (2557). *ภาพสัตว์หิมพานต์ในจินตนาการ*. กรุงเทพมหานคร: คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2539). *สัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมไทยระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง 24*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ส.พลายน้อย. (2552). *สัตว์หิมพานต์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คา.
- อาหมัดอัลซารีย์ มูเก็ม. (2559). *ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์ เขมรบนพื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสงขลา จังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยพัฒนาศาสตร์ปวย อิงภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2567, จาก https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5900080218_7011_4806.pdf